

Cauza C-843/19**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

20 noiembrie 2019

Instanța de trimitere:

Tribunal Superior de Justicia de Cataluña (Spania)

Data deciziei de trimitere:

12 noiembrie 2019

Recurent:

Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS)

Intimată:

BT

Obiectul procedurii principale

Acordarea pensiei anticipate unei lucrătoare afiliate la Regimul special al lucrătorilor casnici din cadrul Sistemului de securitate socială spaniol (vechiul Regim special al serviciului domestic, denumit ulterior Regimul special al lucrătorilor casnici)

Obiectul și temeiul juridic al trimiterii preliminare

Compatibilitatea cu Directivele 79/7 și 2006/54 a articolului 208 alineatul 1 litera c) din Ley General de la Seguridad Social [Legea generală privind securitatea socială], care împiedică accesul la pensia anticipată în cazul în care pensia care urmează să fie încasată este mai mică decât pensia minimă

Întrebarea preliminară

Este contrară dreptului comunitar o dispoziție națională precum articolul 208 alineatul 1 litera c) din Ley General de la Seguridad Social [Legea generală privind

securitatea socială] din 2015, care impune tuturor persoanelor afiliate la regimul general, pentru a se putea pensiona anticipat în mod voluntar, condiția ca valoarea pensiei pe care urmează să o încaseze, calculată conform sistemului obișnuit, fără suplimentele pentru pensiile inferioare pensiei minime, să fie cel puțin egală cu cea a pensiei minime, ca urmare a faptului că discriminează în mod indirect femeile afiliate la regimul general, întrucât se aplică unui număr mult mai mare de femei decât de bărbați?

Dispozițiile de drept al Uniunii invocate

Directiva 79/7/CEE a Consiliului din 19 decembrie 1978 privind aplicarea treptată a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în domeniul securității sociale (JO 1979, L 6, p. 24, Ediție specială, 05/vol. 1, p. 192). Articolul 1, articolul 3 alineatul (1) și articolul 4 alineatul (1)

Directiva 2006/54/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iulie 2006 privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și al egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în muncă și de muncă (reformă) (JO 2006, L 204, p. 23, Ediție specială, 05/vol. 8, p. 262). Considerentul (3), articolul 3 alineatul (1) și articolul 19

Hotărârea din 7 mai 1991, Comisia/Belgia (C-229/89, EU:C:1991:187, punctul 13)

Hotărârea din 9 noiembrie 1992, Molenbroek/Sociale Verzekeringsbank (C-226/91, EU:C:1992:451, punctul 19)

Hotărârea din 14 decembrie 1995, Nolte/Landesversicherungsanstalt Hannover (C-317/93, EU:C:1995:438, punctul 33)

Hotărârea din 8 mai 2019, Villar Láziz (C-161/18, EU:C:2019:382, punctele 37-39)

Dispozițiile de drept național invocate

Texto refundido de la Ley General de la Seguridad Social [Textul codificat al Legii generale privind securitatea socială], aprobat prin Decretul legislativ regal 8/2015 din 30 octombrie 2015 (BOE nr. 261 din 31 octombrie 2015, p. 103 291; denumit în continuare „LGSS”). Articolele 59, 207 și 208

Decreto 825/1976, de 22 de abril, por el que se regula la cotización en el Régimen Especial de la Seguridad Social de los Empleados de Hogar [Decretul 825/1976 din 22 aprilie 1976 de reglementare a cotizației la Regimul special de securitate socială al lucrătorilor casnici] (BOE nr. 99 din 24 aprilie 1976, p. 8106)

Ley 27/2011, de 1 de agosto, sobre actualización, adecuación y modernización del sistema de Seguridad Social [Legea 27/2011 din 1 august 2011 privind

actualizarea, adaptarea și modernizarea sistemului de securitate socială] (BOE nr. 84 din 2 august 2011, p. 87495). A treizeci și noua dispoziție adițională

Real Decreto-ley 28/2018, de 28 de diciembre, para la revalorización de las pensiones públicas y otras medidas urgentes en materia social, laboral y de empleo [Decretul-lege regal 28/2018 din 28 decembrie 2018 privind revalorizarea pensiilor publice și alte măsuri urgente în domeniul social, al muncii și al încadrării în muncă] (BOE nr. 314 din 29 decembrie 2018, p. 129875). Articolul 4 alineatul 2

Prezentare succintă a situației de fapt și a procedurii principale

- 1 La 12 decembrie 2016, intimata-reclamantă BT a solicitat INSS acordarea unei pensii anticipate voluntare începând de la 4 ianuarie 2017, dată la care împlinea vârsta de 63 de ani, denunțând în mod voluntar contractul de muncă pe care îl avea. Aceasta a cotizat numai în cadrul vechiului Regim special al serviciului domestic, în prezent Regimul special al lucrătorilor casnici, pentru o perioadă de 14 054 de zile, cu excepția a 166 de zile.
- 2 Prin decizia INSS din 19 decembrie 2016, acesteia i s-a respins cererea, deoarece valoarea pensiei pe care ar fi încasat-o era mai mică decât valoarea pensiei minime care i-ar reveni ca urmare a situației sale familiale la împlinirea vârstei de 65 de ani, în conformitate cu condițiile prevăzute la articolul 208 alineatul 1 litera c) din LGSS.
- 3 Plângerea prealabilă anterioară recurgerii la instanțele de judecată a fost respinsă prin decizia din 10 martie 2017. În cuprinsul acesteia s-a reținut că valoarea pensiei sale era de 549,30 euro/lună, sumă care rezulta din aplicarea la baza de calcul de 646,24 euro a unui procent de 85 %. S-a mai adăugat că pensia care îi revenea era mai mică decât pensia minimă, în valoare de 637,10 euro, motiv pentru care nu îndeplinea condițiile prevăzute la acest articol 208 alineatul 1 litera c) din LGSS.
- 4 La 27 aprilie 2017, lucrătoarea a introdus o acțiune împotriva INSS la Juzgado de lo Social n.º 10 de Barcelona [Tribunalul pentru litigii de muncă nr. 10 din Barcelona], prin care a solicitat acordarea pensiei anticipate voluntare. Instanța respectivă a apreciat că dispoziția aplicată de INSS stabilește o discriminare indirectă împotriva femeilor, care sunt majoritare în sectorul lucrătorilor casnici, și că, prin urmare, aceasta nu poate fi aplicată, potrivit jurisprudenței Curții cu privire la Directiva 79/7.
- 5 În hotărârea respectivă se statuează că INSS arată într-un raport că, în prezent, o persoană căreia i s-a aplicat întotdeauna Regimul special al lucrătorilor casnici și care a cotizat conform unor baze de cotizare fixe până în anul 2011 și care, din anul 2012, cotizează conform celei mai mari baze posibile, chiar dacă face dovada a 44 de ani și jumătate de cotizare, nu poate obține pensia anticipată la vârsta de 63 de ani, deoarece nu va obține o pensie mai mare decât cea minimă care i-ar

reveni la vârsta de 65 de ani. Astfel, în hotărârea respectivă s-a reținut că există o discriminare indirectă, motiv pentru care s-a înlăturat în mod direct norma națională și s-a acordat pensia voluntară anticipată solicitată.

- 6 INSS a declarat recurs împotriva acestei hotărâri în fața instanței de trimitere.

Principalele argumente ale părților din procedura principală

- 7 INSS susține că nu este îndeplinită condiția legală pentru pensionarea anticipată voluntară a solicitantei care se referă la faptul că pensia care urmează să fie încasată trebuie să fie mai mare decât pensia minimă care i-ar reveni solicitantei ca urmare a situației sale familiale la împlinirea vârstei de 65 de ani. Acesta consideră că nu are loc o discriminare pe motive de sex, deoarece există un motiv obiectiv care nu implică nicio discriminare, și anume cerința de a adopta măsurile necesare impuse de Uniunea Europeană pentru menținerea sustenabilității sistemului de securitate socială, în special în vederea asigurării unui echilibru sustenabil între perioada de muncă și perioada de pensie. Dacă pensia ar putea fi accesată în mod voluntar fără restricții, consecințele pentru securitatea socială ar fi grave și imposibil de asumat, „nu numai ca urmare a numărului mare de pensii recunoscute, ci și ca urmare a costurilor pe care le-ar implica finanțarea suplimentelor pentru pensia minimă corespunzătoare”, ceea ce ar fi contrar recomandărilor Uniunii Europene și Pactului de la Toledo, care le pune în aplicare.
- 8 În ceea ce privește formularea trimiterii preliminare, BT nu se opune. Ministerul Public, care nu este parte la procedură, consideră că aceasta nu se impune, deoarece norma poate fi înlăturată în mod direct în temeiul jurisprudenței Curții. INSS reiterează afirmațiile prezentate anterior.

Prezentare succintă a motivării trimiterii preliminare

- 9 În prezenta cauză se pune în discuție compatibilitatea cu Directivele 79/7 și 2006/54 a articolului 208 alineatul 1 litera c) din LGSS, în măsura în care se aplică persoanelor de sex feminin. Dispoziția respectivă prevede: „După stabilirea cerințelor generale și specifice pentru acest tip de pensionare, valoarea pensiei care urmează să fie încasată trebuie să fie mai mare decât valoarea pensiei minime care ar reveni persoanei în cauză având în vedere situația sa familială la împlinirea vârstei de șaiszeci și cinci de ani. În caz contrar, nu se poate beneficia de acest regim de pensionare anticipată”.
- 10 Pensia minimă este fixată anual în cadrul bugetului general al statului și implică faptul că niciun pensionar nu poate primi o pensie mai mică decât valoarea minimă stabilită, cu condiția să nu obțină alte venituri decât cele provenite de la sistemul de securitate socială, chiar dacă are dreptul la o pensie mai mică conform regulilor de determinare a cuantumurilor pensiilor. În acest caz, la pensia care urmează să fie încasată se adaugă un supliment pentru pensia minimă, finanțat din

bugetul de stat, în vederea garantării accesului la o pensie minimă considerată vitală.

- 11 Condiția prevăzută la articolul 208 alineatul 1 litera c) din LGSS are scopul de a permite accesul la o pensie cel puțin suficientă pentru a satisface nevoile pensionarului, fără ca statul să fie nevoit să ofere suplimentele pentru pensia minimă la care acesta are dreptul ca urmare a cotizațiilor efectuate, astfel încât pensia respectivă să ajungă la valoarea celei minime. Cu toate acestea, instanța de trimitere precizează că respectiva condiție este aplicabilă numai în cazul pensionării anticipate voluntare, iar nu și în cel al pensionării anticipate obligatorii, reglementată la articolul 207 din LGSS, care rezultă din încetarea contractului de muncă pentru cauze obiective.
- 12 Potrivit instanței de trimitere, dacă nu ar exista această condiție potrivit căreia valoarea pensiei care urmează să fie încasată trebuie să fie cel puțin egală cu valoarea pensiei minime, vârsta de pensionare s-ar putea devansa în mod liber, prin simpla voință a lucrătorului, fără pierderea vreunui drept la prestații, având în vedere că, dacă valoarea pensiei care urmează să fie încasată este mai mică decât cea a pensiei minime, suma se completează până la valoarea respectivă. Astfel, ca urmare a voinței solicitantului, s-ar cheltui sume din bugetul de stat, ceea ce legea încearcă să evite. În plus, astfel cum susține INSS, Uniunea Europeană recomandă asigurarea unui echilibru sustenabil între perioada de muncă și perioada de pensie: astfel rezultă din așa-numita Carte Verde din 7 iulie 2010, COM(2010)365, „Către sisteme europene de pensii adecvate, viabile și sigure”, ceea ce reprezintă un obiectiv european.
- 13 În urma acestor considerații generale, instanța de trimitere procedează la analizarea situației din prezenta cauză. BT este o lucrătoare afiliată la vechiul Regim special al serviciului domestic. Regimul respectiv se caracteriza prin faptul că contribuabilii săi, marea majoritate femei, cotizau conform unor baze de cotizare fixe, cu alte cuvinte unice, care corespundeau valorii minime a bazei de cotizare la regimul general, egală cu salariul minim brut pe economie în vigoare la momentele relevante. Prin urmare, bazele de cotizare ale acestora și, astfel, pensiile lor, au fost mai mici decât cele generale.
- 14 Începând cu anul 2012, a avut loc o integrare progresivă în Regimul general de securitate socială a Regimului special al lucrătorilor casnici, astfel încât valoarea bazelor de cotizare a crescut: inițial, s-au stabilit baze crescătoare, în funcție de categoria salarială, astfel încât fiecărei categorii salariale îi revenea o bază de cotizare; în anul 2021, baza de cotizare va fi echivalentă cu salariul încasat în mod efectiv. În orice caz, astfel cum susține INSS, posibilitatea de a obține pensia minimă din propriile cotizații poate varia în funcție de evoluția bazelor de cotizare la sistemul special și de valoarea pensiei minime: dacă se majorează bazele de cotizare la sistemul de securitate socială (sau ele sunt asimilate regimului general), condiția respectivă ar fi mai ușor de îndeplinit; pe de altă parte, dacă valoarea pensiei minime crește, s-ar îngreuna accesul acestui colectiv la pensia anticipată.

- 15 Instanța de trimitere subliniază că pensia încasată în prezent de lucrătoarele afiliate la vechiul regim special rezultă atât din sistemul de cotizații anterior, cât și din salariile mici existente în sector, care depind de specializarea profesională, pe de o parte, și de capacitatea economică a angajatorilor, pe de altă parte. Aceste lucrătoare își desfășoară activitatea într-un sector care, în realitate, nu este antreprenorial, ci familial, în care poziția angajatorului este asumată de stăpânul sau de stăpâna casei, în care există o capacitate economică în general mai redusă decât cea a diverselor sectoare antreprenoriale productive, și în care, în prezent, activitatea respectivă este desfășurată într-un context în care ambii parteneri lucrează, astfel încât au nevoie de un ajutor extern pentru a putea face acest lucru. De aici rezultă, în general, capacitatea economică mai scăzută a sectorului, cotizațiile mai mici plătite și prestațiile mai mici primite.
- 16 INSS subliniază că lucrătoarele casnice formează un colectiv cărui i se impune o contribuție mai mică la finanțarea și la sustenabilitatea sistemului de securitate socială, atât ca urmare a contribuției lor istorice în funcție de baze de cotizare fixe, cât și ca urmare a limitelor impuse ulterior în funcție de categoriile salariale. În opinia sa, aceasta justifică refuzul acordării pensiei anticipate, având în vedere dezechilibrul dintre finanțarea sa și prestațiile pe care le primesc, în esență identice cu cele specifice regimului general.
- 17 Cu toate acestea, instanța de trimitere are îndoieli cu privire la aspectul dacă articolul 208 alineatul 1 litera e) din LGSS stabilește o discriminare indirectă împotriva femeilor, interzisă de articolul 4 alineatul (1) din Directiva 79/7, prin faptul că impune drept condiție suplimentară pentru pensionarea voluntară obligația ca pensia care rezultă să fie cel puțin egală cu pensia minimă (– fără suplimentul pentru pensia minimă –). Dacă această condiție ar fi inclusă într-o normă din actualul Regim special al lucrătorilor casnici sau s-ar limita la contribuabilii acestuia, existența unei discriminări ar fi evidentă, întrucât o majoritate covârșitoare a lucrătorilor din cadrul serviciului domestic sunt femei; conform statisticilor oficiale, 89 % din lucrătorii casnici sunt femei. În acest caz, o normă care restrânge domeniul său de aplicare la lucrătorii casnici ar fi în mod evident discriminatorie, întrucât ar stabili o condiție privind accesul la pensia anticipată pe care aceștia nu ar putea să o îndeplinească; astfel, norma ar putea fi înlăturată în mod direct, fără a fi necesar să se formuleze o cerere de decizie preliminară, având în vedere caracterul clar al încălcării.
- 18 Cu toate acestea, norma se aplică întregului regim general, format din 14 882 318 lucrători, bărbați și femei, în timp ce la Regimul special al lucrătorilor casnici sunt afiliați 406 864 de lucrători. Prin urmare, domeniul care trebuie examinat trebuie extins la întregul regim general. Dacă acest domeniu s-ar limita la vechiul regim special, numai contribuabilii săi ar avea dreptul la pensia anticipată voluntară, iar nu și alte femei, care, din diverse motive, se află într-o situație similară. Același lucru s-ar putea susține în cazul în care analiza s-ar efectua din perspectiva fiecărui grup de femei care s-au aflat într-una dintre situațiile istorice sau actuale care au condus la o cotizație mai mică și, prin urmare, la o pensie mai mică. În

aceste cazuri, excepția s-ar aplica grupului avut în vedere, din care face parte reclamanta, iar nu altora.

- 19 În acest sens, instanța de trimitere subliniază că norma se aplică și lucrătorilor pe fracțiuni de normă – majoritatea femei –, lucrătoarelor slab calificate și, prin urmare, cu salarii mici, având în vedere formarea profesională mai redusă a femeilor – cu repercusiuni actuale asupra tipului de muncă prestat –, lucrătoarelor care, anterior, în urma căsătoriei, au renunțat la activitatea salariată sau independentă realizată – fiind inclusiv obligate să renunțe la aceasta în temeiul anumitor norme sectoriale –, și care și-au reluat activitatea numai după ce copiii au devenit majori, scăzându-le în mod implicit perioada de cotizare, cu efecte subsecvente asupra pensiei, și femeilor care au trebuit să îngrijească membri ai familiei cu dizabilități sau minori, printre altele. Toate acestea, din cauze istorice, dintre care unele sunt încă actuale, au cotizat o sumă ori pentru o perioadă mai mică sau ambele în comparație cu lucrătoarele care nu se află în această situație, consecința fiind numărul și procentul mai mari de femei care primesc suplimentul pentru pensia minimă și care sunt afectate de norma în litigiu.
- 20 În prezenta cauză, în opinia instanței de trimitere, pare să existe de asemenea o încălcare a principiului nediscriminării, având în vedere statisticile privind beneficiarii pensiilor minime și a suplimentelor la acestea. Astfel, în prezent, valoarea pensiei minime este de 677,4 euro/lună, fără soț în întreținere, și de 835,75 euro, cu soț în întreținere. Din statisticile sistemului de securitate însuși rezultă că primesc pensii minime 422 112 de bărbați, care reprezintă 15,23 % din pensiile pentru limită de vârstă acordate bărbaților, față de 468 822 de femei, care reprezintă 31,45 % din pensiile acordate femeilor. Prin urmare, deși femeile reprezintă numai 35,55 % din totalul lucrătorilor care primesc pensie, ele reprezintă în același timp 53,62 % din totalul beneficiarilor suplimentului pentru pensia minimă (422 112 de bărbați, față de 468 822 de femei).
- 21 În plus, este improbabil ca diferența respectivă să se reducă, ci dimpotrivă, aceasta crește, tendință care se observă din anul 2013. Astfel, în luna septembrie 2019, numărul bărbaților care primesc pensii minime a scăzut față de luna decembrie 2018 (de la 422 112 în luna decembrie 2018 la 412 931 în luna septembrie 2019), în timp ce numărul femeilor care primesc pensii minime a crescut (de la 468 822 în luna decembrie 2018 la 477 490 în luna septembrie 2019).